Борис Грінченко

КАЗКИ

за особистого сприяння

Ректора Київського університету імені Бориса Грінченка

доктора філософських наук

академіка Віктора Огнев'юка

Автор ідеї Мар'яна Ангелова ©

Борис Грінченко

КАЗКИ

для дошкільного та молодшого шкільного віку

Адаптація
ТАМАРА КОЛОМІЄЦЬ

Художник
ОКСАНА ФЕДЬКО

До читачів

Діти і Борис Грінченко... Він любив їх як батько. Дбав і про їхній розвиток, і про їхню щасливу долю мріяв. Любив доню Настю і не менше любив своїх учнів. Учитель Борис Грінченко склав для своїх учнів підручники: «Граматку», щоб навчити грамоти, і читанку «Рідне слово», щоб вони читали найкращі твори. За цими підручниками пізніше навчалися всі українські діти. Цікаві вони й донині.
Поет Борис Грінченко написав не тільки для доні і своїх учнів, а й для всіх дітей багато казок. Казки він писав віршами і друкував їх у дитячому журналі «Дзвінок». Цей журнал виходив тоді у Львові, але його читали всі діти, тому що він був єдиним в Україні журналом для дітей.

Деякі казки Борис Грінченко спочатку «видавав» у рукописних журналах «Квітка» і «Проліски», які він спеціально писав великими друкованими літерами для своєї доні Насті. А казки, що подобалися дівчинці, поет надсилав у «Дзвінок». 1894 року Борис Грінченко надрукував у Львові окрему збірку «Книга казок віршем». Вона так полюбилася дітям, що її перевидаватимуть і на початку XX століття, і в наш час.

Казки, які ми вибрали для вас, — із цієї збірки «Книга казок віршем». В її основу покладено українські народні казки. Тому автор дав таким творам підзаголовок «З народного поля». Казки ці дуже цікаві. Сподіваюся, що, прочитавши поетичну казку кілька разів, ви її легко запам'ятаєте і будете розповідати напам'ять. А ще казки Бориса Грінченка добрі та повчальні. У них, як і в народних казках, висміяно боягузливих, ледачкуватих, злодійкуватих і пихатих героїв. Лиходії зазнають невдачі, адже добро завжди перемагає зло.

У казці «Сірко» ви познайомитеся з лінивим собакою, який спав і день, і ніч — не стеріг господаревого добра. Він побратався з Вовком — таким же неробою, як сам, та ще й злодюжкою. Але дружба з Вовком призводить Сірка до біди. Одурений Вовком і побитий за крадіжку, пес зрозумів, що слід остерігатися поганих друзів та чесно заробляти свій хліб. Ця казка стала такою популярною, що за її мотивами знято мультфільм, а лінивого вовка відлили в бронзі, щоб кожен пам'ятав ціну вовчій дружбі.

А ще в книжечці є «Могутній комар» — теж повчальна історія. Пихатий Комар дізнався, що Лев дужчий за нього, і в його серці «гордість лютая встає». Летить Комар до Лева —

Бо на цій землі широкій
Місця двом немає нам —
Хочу слави я придбати
І собі, і комарам!

Пощастило Комареві — подолав він Лева. Та не може скласти собі ціни, його розпирає пиха. Ввважаючи себе могутнім і нездоланним, «світлом слави осіяним», поспішає до комарів. Та загинув «лицар», втрапивши у павутиння. Так був покараний Комар за пихатість.

Сміємося ми з нерозумного Сірка й пихатого Комара, але співчуваємо рибам у казці «Риб'ячі танці» й хочемо їм допомогти. Борис Грінченко розповідає, як в левовому царстві Лисицю поставили суддею над рибами. А та вже, порядкуючи, запросила допомагати їй свого кума Журавля. Ці судді «гарно» судили:

Кум стромляє ніс у воду,
Рибу з неї викидає,
А лисичка на травиці
Суд над нею вирікає.

Бачите, тихенько чинять беззаконня. Тож і намагаються «судді» одурити й самого Лева, нібито риби щасливі. Та володар все зрозумів. Скінчилося лисяче над рибами панування... Закінчення казки щасливе: беззаконня покарано. Добро і в цій казці перемагає зло.

Такі три казки ви прочитаєте в цій книжці Бориса Грінченка. Нехай вони додають вам життєвої мудрості та людяності. А ще прослухайте аудіо-казки, які записали ваші ровесники — слухачі «Дитячої телестудії» Київського університету імені Бориса Грінченка. Університет примножує традиції славного українця, видатного письменника і державного діяча Бориса Дмитровича Грінченка.

Антоніна Мовчун,
Заслужений вчитель України
завідувач науково-дослідної лабораторії грінченкознавства

МОГУТНІЙ КОМАР

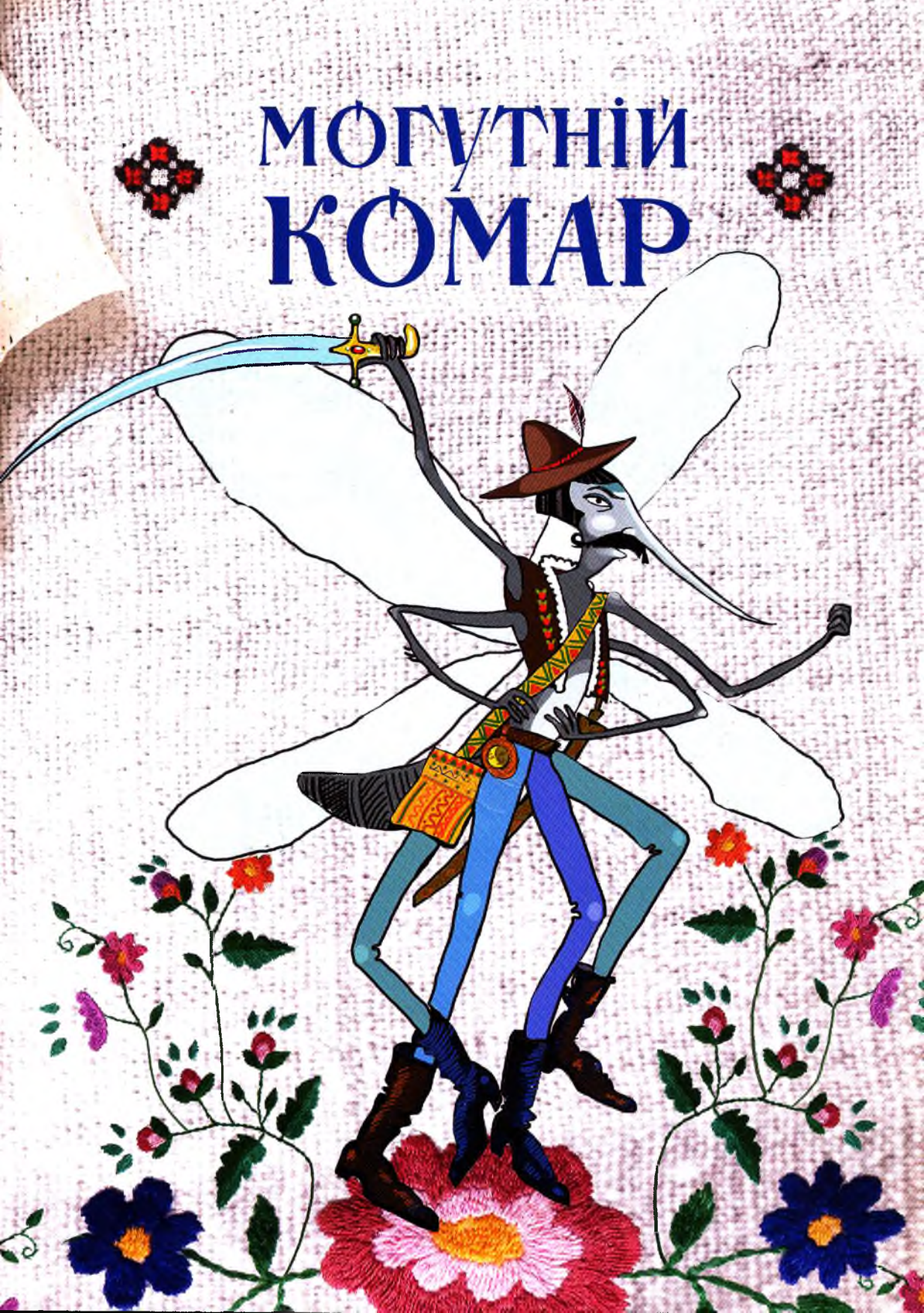

Над ставком широководим
Посеред очеретів,
Там комар, славетний лицар,
Під листом зеленим жив.
Хоч малий, та голосистий,
Скрізь до бою він сурмив.
Із людини і звірини
Кров живу нещадно пив.
І його ніхто на світі

Подолати не зумів —
Наш комар уславився гучно
Серед мух та комарів.
Всі казали, що від нього
Світ ще дужчого не знав,—
Сам комар тому повірив,
Сам щодня про те казав.
Довго б наш комар щасливий
У великій славі жив,
Якби він не чув про лева,

Що царем був у звірів.
Прилітала муха жвава
І казала, що вона
Лева бачила і сили
В світі більшої не зна.
Запеклося коло серця,
Защеміло в комара,
І ніяк забуть не може
Він звірячого царя.
Мучить думка та проклята,
Що від його дужчий є,—

І у серці комаревім
Гордість люта постає.
Ось випростує він крила,
Знявсь і лісом вже летить
Аж туди, де лев могутній,
Пообідавши, лежить.
В сурму голосно ударив:
— Гей ти, леве, уставай!
Будем битися, аж поки
З нас комусь та прийде край.
Бо на цій землі широкій

Місця двом немає нам,
Хочу слави я надбати
І собі, і комарам!
В ту ж хвилину вже кусає
Лева в ніс швидкий комар,—
І відразу, ревонувши,
Скочив тут звірячий цар.
І запекла закипіла

В них баталія в ту мить:
В щоки, в ніс комар кусає,
Налітає і дзижчить.
Лев лютує! Ще ніколи
Так ніхто не дошкуляв!
Одбиваючись, всю морду
Вже він кігтями подрав;
Кров дзюрить у лева з морди,

Зовсім збувся сили він,
Але поки ще держиться,
Б' ється кілька ще хвилин.
Та комар усе лютіше
Налітає, не вгава...
І царева похилилась
На дернину голова.
Закривавлений, безсилий,

Впав на землю дужий цар,
І, зрадівши невимовне,
Задзижчав тоді комар:
— Той у світі є найдужчий,
Хто найдужчого здолів:
Світлом слави осіяний
Я вернусь до комарів!
Він летить — великий лицар,—

Ліс потроху вже минав...
А паук давно між листям
Паутиння хитро ткав.
І Комар у хитрі сіті
Там заплутавсь і повис!
Скрики жалібні відразу
Тут почув зелений ліс:
— Так з великими буває?

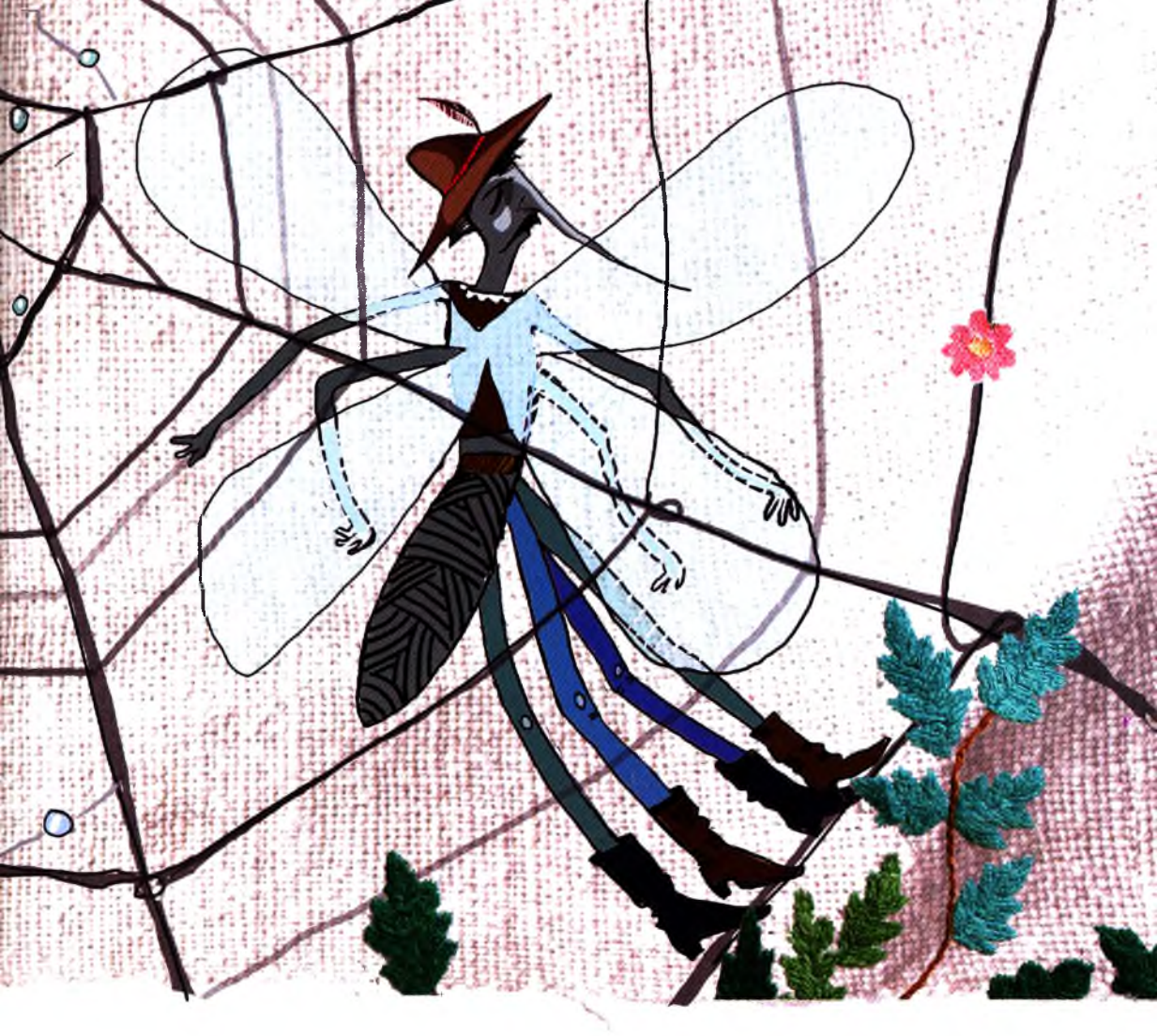

Нащо ж, доле, ти така?
Подолать зумівши лева,
Гину я від паука!
Так загинув лицар славний,
І паук його із'їв,
І про нього всі забули
Серед мух і комарів.

CİPKO

Був колись Сірко-собака,
Жив у чоловіка,
І була йому робота
Дуже невелика:
Од вовків глядіть худобу,
Звіра відганяти,
А удень, як наїсися,
То лягай і спати.
Та Сірко наш був лінивий.
Спав і день, і нічку,

А як спить, вовки і вкрадуть
Гуску чи теличку.
Та Сірко наш не зважає,
Знову ляже спати,—
Злодій прийде та й потягне
Все добро із хати,
Чоловік Сіркові каже:
— Гей, Сірко, не спи ти!
Дурно хліб не можна їсти,
Треба заробити.
На хазяїна розсердивсь

Наш Сірко кудлатий:
— Коли так, піду я світа
Кращого шукати!
Ось він з двору вибігає
І біжить до лісу,
Там він зараз зустрічає
Вовчика-гульвісу:
— А, здоров лиш, вовче-брате!
Гризтися нам буде!
Надокучили сердиті

Всі мені ті люди.
Будем ми з тобою жити,
Здобувати їжу
І щодня з тобою будем
Страву мати свіжу:
Знаю я, куди пролізти,
Де живуть ягнята,
Буде наша і теличка,
Гуси й поросята!
Вовк Сіркові радий дуже, —

Зараз побратались;
А як тільки стала нічка,—
З лісу вдвох побрались.
У село приходять тихо,—
Сплять давно вже люди, —
До кошари вдвох підлізли:
— Тут нам здобич буде!
Каже вовк: — Ти все тут знаєш,
Лізь же ти в кошару,
Та відтіль мені і кинеш
Хоч ягняток з пару!

А Сірко ще й радий дуже,—
Вліз він потихеньку
І вовкові викидає
Вже вівцю ситеньку.
Вовк вівцю вхопив і драла,
В гай мерщій тікає;
Наш Сірко з кошари виліз,—
Аж вовка немає!
Озирнувсь Сірко, поглянув
Та із серця й каже:
— Одурив мене вовцюга!

Постривай же, враже!
Я й без тебе їсти буду,—
Ще для мене буде!
Плиг ізнов тоді в кошару,—
А в кошарі люди!
Бо вони уже почули,
Як в хліві товклося,
І Сіркові упійматись
Зараз довелося.
— А! піймався,— кажуть,— вовче!
А давайте бити,

Щоб не лазив у кошару
Він овець давити!
А Сірко кричить:— Не вовк я,
Я, їй-бо, собака! —
Та дарма! по спині в нього
Вже гуля ломака.
Як взялись Сірка періщить
Добрими дрючками!
— Коли ти собака,— кажуть,—
Так не лізь з вовками!
Довелось би пропадати,

Мабуть, би і вбили,—
Та Сірко побачив дірку —
Плиг туди щосили!
Ледве втік! Боїться й вити
Та біжить додому,
В двір убіг і потихеньку
Вліз він у солому.
Ніч пролежав, день пролежав,—
Боки все боліли;
І як тільки він одужав

І набрався сили,
То нікуди вже не бігав
Він ніколи з дому,
І про те, що з ним зробилось,
Не казав нікому.
І зробився працьовитий:
Ніч усю ганяє,
Береже комору й стайню,
Звіра відганяє.

РИБ'ЯЧІ ТАНЦІ

Лев царює над лісами,
І над водами царює,
Скрізь закони видає він
І усюди порядкує.
Ось надумавсь і відразу
Він скликає на пораду
До свого царського двору
Всю звірячую громаду.
Каже раді міркувати:
Дати рибі суд і право,

І суддю настановити,
Щоб судив він не лукаво.
Стала рада міркувати,
Міркували-радували
І над рибами суддею
Врешт лисицю всі обрали.
Почала тоді лисиця
По річках порядкувати...
В неї кум був — однокрилий
Журавель старий цибатий.
Ось вона його до себе

Пособляти попросила,
І тоді у них робота
Дуже швидко закипіла:
Кум стромляє ніс у воду,
Рибу з неї викидає,
А лисичка на травиці
Суд над нею вирікає.
І як риба та буває
Повелась негоже в річці,
То злочинницю карати
Доручалося лисичці.
А покараних злочинців

Кум з кумою не ділили,
А ладненько та тихенько
Так удвох усіх і їли.
І погладшала лисичка,
І така ситенька стала,
Що усіх, як є, довкола
Заздрість звірів обнімала.
Як позаздрили, то стали
Доглядатися пильненько,
Та й дізнались, як лисичка
Порядкує там гарненько.
Пронеслась між звірів чутка

Про її недобре діло,
Слово те й на трон до лева
Трохи згодом долетіло.
Хоч пан лев і сам обіда
Баранами та волами,
А голодний не гидує
І нечистими свинями.
Дак то ж він і лев на теє,
Щоб з підданців драти шкуру,
Інші ж мусять мати просту,
А не левову натуру.
Беззаконство він карає:

Сам бажає подивиться,
Як то справді порядкує
Там над рибою лисиця.
Ось до річки він приходе,
А над нею судять саме:
Рибки б'ються на травиці
Головами та хвостами.
Кум з кумою вже гарненько
Пообідати хотіли,
Та зненацька коло себе
Лева дужого уздріли.
— Хто такий ти? Що тут робиш?—

Грізно в кума він питає,
Та лисичка зна брехати
І швиденько відмовляє:
— Се мій писар єсть, о царю!
Він за чесність превелику
Від народу має шану
Й буде мати аж довіку.
А оце твої підданці,
Посланці се від народу —
Щоб тебе тут привітати,
Бач, покинули і воду.
— Карасі, явились, царю,

Поздоровить, як ведеться.
— Ну, а як же,— лев питає,—
Тут народові живеться?
Чи вдоволені підданці?
Чи порядок є у краї?
А лисиця відмовляє:
— Та їм так, неначе в раї!
О, наш добрий царю! Тільки б
Бог тобі дав віку й сили!..
(А карасики безщасні
На травиці тріпотіли.)
— Тільки чом же,— лев питає,—

І хвостами, й головами
Ті заступники народні
Все кивають перед нами?
А лисиця відмовляє:
— Мудрий леве, се радіють
Так вони, тебе уздрівши,
І танцюють, як уміють...
— А! — ревнув тут лев, брехнею
Розлютований такою,
І в свої він кігті кума

Ухопив ураз з кумою.
І щоб так не без музики
Тим підданцям танцювати,
То він писаря з суддею
Їм примусив заспівати.
І було то на сім світі
Їм останнє вже співання...
Так скінчилося лисиче
Над річками панування...

Борис Грінченко
КАЗКИ
К.: Майстер книг, 2013.– 40 ст.

В книжці дотримано правопису автора

Автор ідеї МАР'ЯНА АНГЕЛОВА ©
Адаптація ТАМАРА КОЛОМІЄЦЬ
Коректура МАРІЯ КУЧЕРЕНКО
Ілюстрації та верстка ОКСАНА ФЕДЬКО
В оформленні використані вишивки майстрині ГАННИ РОЗУМНЮК

Підписано до друку 26.11.2013
Формат 70x100/16
Ум. друк. арк. 3,25
Замовлення 435/11
Тираж 1000 прим.

Друк та палітурні роботи:

МАЙСТЕР

м.Київ, вул. Виборзька 84,
тел. (044) 458 0935
e-mail: info@masterknyg.com.ua
Свідоцтво про реєстрацію
ДК №3861 від 18.08.2010 р.

Дитяча телестудія МаліОк
http://astudia.kubg.edu.ua/
https://www.facebook.com/maliok.zabava

ISBN 978-966-2578-53-9 УДК 821.161.2-343
ББК 84(4Укр)-442
Г85

MANIOK